

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Joanna Lemańska (przewodniczący)

SSN Oktawian Nawrot (sprawozdawca)

Mariusz Wilczyński (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa A.Ć.

przeciwko B.G.- prowadzącemu działalność gospodarczą pod nazwą [...] w P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 24 czerwca 2026 r.,

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu Rejonowego w Przemyślu z 22 stycznia 2018 r., sygn. I C 1272/17:

- I. oddała skargę;**
- II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższy wywołane wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Przemyślu postanowieniem z 22 stycznia 2018 r. w sprawie I C 1272/17 z powództwa A.Ć. przeciwko B.G. – prowadzącemu działalność gospodarczą pod nazwą: [...] w P. o zapłatę: (pkt I) umorzył postępowanie, (pkt II) zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 3617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, (pkt III) przyznał pełnomocnikowi powódki od Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego w Przemyślu zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu w wysokości 2952 zł, oraz (pkt IV) nakazał Skarbowi Państwa-Sądowi Rejonowemu w Przemyślu zwrot powódce kwoty 165,50 zł tytułem połowy opłaty sądowej od rozszerzonego powództwa.

W uzasadnieniu postanowienia wskazano, że swoim pozwem powódka domagała się zasądzenia od pozwanego kwoty 16 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty i kosztów procesu. Następnie powódka rozszerzyła powództwo o kwotę 6611,54 zł wraz z odsetkami od dnia wniesienia pozwu, żądając tym samym zapłaty łącznie kwoty 22 611,54 zł. Dalej wskazano, że postanowieniem z dnia 9 listopada 2017 r. ustanowiono dla powódki pełnomocnika procesowego z urzędu, który na rozprawie w dniu 22 stycznia 2018 r. cofnął powództwo wraz ze zrzeczeniem się roszczenia w stosunku do pozwanego. Pełnomocnik pozwanego wniósł o zasądzenie od powódki zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

Sąd Rejonowy w uzasadnieniu powołał się na art. 203 oraz 355 § 1 k.p.c., a także wyjaśnił ich treść. Wskazał, że cofnięcie pozwu było skuteczne. Zdaniem Sądu okoliczności sprawy nie wskazywały, aby przedmiotowa czynność była sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzała do obejścia prawa, tym bardziej że oświadczenie zostało złożone w imieniu powódki przez profesjonalnego pełnomocnika ustanowionego z urzędu. Jeżeli zaś powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew, Sąd obowiązany jest wydać postanowienie o umorzeniu postępowania. Jak wskazał Sąd, w tym przypadku nie była wymagana zgoda pozwanego na cofnięcie pozwu.

Skargą nadzwyczajną z 8 grudnia 2021 r. Prokurator Generalny, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej,

zaskarżył postanowienie Sądu Rejonowego w Przemyślu z 22 stycznia 2018 r. sygn. akt I C 1272/17 w całości.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1904; dalej: „u.SN”), zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w art. 2, art. 7, art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.), a mianowicie zasady sprawiedliwości społecznej, zasady legalizmu oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej, poprzez wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania zgodnie z oświadczeniem pełnomocnika powódki o cofnięciu pozwu i zrzeczeniu się roszczenia w stosunku do pozwanego, podczas gdy, jak wynika z akt sprawy, w szczególności z protokołu rozprawy z 22 stycznia 2018 r., oświadczenie pełnomocnika powódki o cofnięciu pozwu wraz ze zrzeczeniem się roszczenia w stosunku do pozwanego podyktowane było rozmową syna powódki (świadka w sprawie) z jej pełnomocnikiem, a nie bezpośrednim żądaniem powódki o cofnięciu pozwu,
2. rażące naruszenie przepisów postępowania poprzez niewłaściwe zastosowanie przez Sąd art. 203 § 4 k.p.c. w zw. z art. 355 § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dniu 22 stycznia 2018 r. poprzez uznanie, że cofnięcie pozwu było skuteczne, co doprowadziło do wydania przez Sąd Rejonowy w Przemyślu postanowienia o umorzeniu postępowania, podczas gdy okoliczności sprawy wskazują, że przedmiotowa czynność była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, na co wskazuje zebrany w postępowaniu materiał dowodowy, z którego wynika, że roszczenie skierowane wobec pozwanego, było zasadne poprzez ustalenie, że powódka A.Ć. miała być stroną umowy sprzedaży i to ona spełniła świadczenie, a wynika to między innymi z umowy pożyczki z dnia 18 kwietnia 2017 r. zawartej przez A.Ć. ze Spółdzielczą Kasą [...] w G. na kwotę 15 954,52 zł.

W oparciu o tak skonstruowane zarzuty Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie

sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Przemyślu wraz z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, w tym o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Powódka, zastępowana przez profesjonalnego pełnomocnika, w odpowiedzi na skargę nadzwyczajną z 30 grudnia 2021 r. wniosła o uwzględnienie skargi, uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a także o zasądzenie kosztów postępowania wg. norm przepisanych.

Pozwany, zastępowany przez profesjonalnego pełnomocnika, w odpowiedzi na skargę nadzwyczajną z 5 czerwca 2023 r. wniósł o oddalenie skargi nadzwyczajnej oraz o zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów postępowania wg norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Przystępując do merytorycznego badania skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy ustala, czy doszło do naruszenia którejś z przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. *A contrario* samo naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruując art. 89 § 1 u.SN ustawodawca posłużył się zwrotem bowiem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu, jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych w przesłankach szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego.

Ponadto, stosownie do art. 115 § 2 u.SN, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia

upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylene orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest dopuszczalne po wyczerpaniu dostępnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN).

Skarga nadzwyczajna w przedmiotowym postępowaniu wniesiona została przez legitymowany do tego podmiot, w terminie określonym ustawą.

2. Przechodząc do analizy podniesionych przez skarżącego zarzutów zauważyć należy, że zarzut naruszenia art. 2 Konstytucji RP nie może zostać skutecznie podniesiony w ramach pierwszej przesłanki szczególnej skargi nadzwyczajnej. Jak bowiem wielokrotnie wskazywał Sąd Najwyższy, zarzut ten odnosi się do przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, której zasadność Sąd Najwyższy będzie badać dopiero w przypadku stwierdzenia zasadności formułowanych względem zaskarżonego orzeczenia zarzutów szczególnych (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 24 maja 2023 r., II NSNc 127/23). Podkreślić przy tym należy, że ustawodawca wyraźnie rozdzielił przesłankę ogólną skargi nadzwyczajnej od jej przesłanek szczególnych, w tym określonej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN. Konsekwentnie nie można przyjąć, że naruszenie zasady, o której jest mowa w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN może stanowić jednocześnie naruszenie zasady, o której mowa art. 89 § 1 *in principio* u.SN i *vice versa*. Są to dwie niezależne podstawy skargi nadzwyczajnej.

Ponadto zgodnie z art. 89 § 1 pkt 1 u.SN podstawą skargi nadzwyczajnej może być naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. Już samo brzmienie przepisu wskazuje, że chodzi o zasady, które są „określone” (wskazane) w przepisach Konstytucji RP, a nie takie, które zostały „wywiedzione” z art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).

Zauważyć ponadto należy, że zasada demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i wywiedzione z niej zasady pochodne, zawiera się w podstawie ogólnej skargi nadzwyczajnej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN). Uznanie więc, że zasady te mogą stanowić podstawę szczególną skargi nadzwyczajnej rozszerzałaby nadmiernie zakres możliwych do sformułowania zarzutów, pozwalając oprzeć skargę nadzwyczajną na szerokim i niedookreślonym zbiorze zasad pochodnych, wywiedzionych przez Trybunał Konstytucyjny i teorię prawa konstytucyjnego z art. 2 Konstytucji RP. Taka wykładnia godziłaby w istotny komponent prawa do sądu (Konstytucji RP), jakim jest stabilność orzeczeń, zarazem przecząc wyjątkowemu charakterowi skargi nadzwyczajnej, jako środka prawnego, mającego zastosowanie w szczególnych sytuacjach (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).

3. Odnosząc się do zarzutu naruszenia zasad określonych w art. 7 i 45 ust. 1 Konstytucji RP, zauważyć należy, że prawidłowo umocowany pełnomocnik wycofał pozew, czego skarżący nie kwestionuje. Ponadto zażaleniem z dnia 29 stycznia 2018 r. pełnomocnik powódki objął jedynie postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 22 stycznia 2018 r., sygn. I C 1271/17, w części zasądzającej od powódki na rzecz pozwanego kwotę 3600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu i wyniósł o nieobciążanie powódki kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez pozwanego. Jednocześnie w uzasadnieniu zażalenia wskazano, że „pełnomocnik wycofał pozew z uwagi na błędy powódki, skutkujące brakiem możliwości skutecznego dochodzenia zwrotu pieniędzy od pozwanego”.

Ponadto wskazać należy, że nie ma racji skarżący, iż oświadczenie pełnomocnika powódki o cofnięciu pozwu wraz ze zrzeczeniem się roszczenia w stosunku do pozwanego podyktowane było rozmową syna powódki (świadka w sprawie) z jej pełnomocnikiem, a nie bezpośrednim żądaniem powódki o cofnięciu pozwu. Z protokołu rozprawy z 22 stycznia 2018 r. wynika jedynie, że syn powódki rozmawiał z jej pełnomocnikiem przed rozprawą. Ani protokół rozprawy nie wskazuje, ani z oświadczenia pełnomocnika nie wynika, aby rozmowa ta stanowiła przyczynę cofnięcia powództwa.

Nie ma też racji skarżący, iż pomimo cofnięcia pozwu sąd ma obowiązek rozpoznania sprawy, a umorzenie postępowania jest nieprawidłowym działaniem Sądu, który uchyla się od obowiązku merytorycznego rozpoznania sprawy. Cofnięcie pozwu jest czynnością dyspozycyjną powoda (z ograniczeniami dotyczącymi tych sytuacji, gdy na cofnięcie pozwu wyrazić zgodę musi pozwany oraz przewidzianymi w art. 203 § 4 k.p.c.), zaś proces nie może toczyć się bez powództwa (czyli wniosku powoda o rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy). Umorzenie postępowania jest natomiast rozstrzygnięciem formalnym, kończącym postępowanie bez rozstrzygnięcia sprawy co do istoty.

Ostatecznie, w uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej brak jest odniesień podnoszonych w zarzutach art. 7 i 45 ust. 1 Konstytucji RP do realiów rozpoznawanej sprawy. Nie jest zaś rolą Sądu Najwyższego zastępowanie skarżącego w konstruowaniu klarownej argumentacji mającej wykazać zasadność podniesionych zarzutów ani jej wywodzenie w sposób twórczy z ogólnych uwag zamieszczonych w uzasadnieniu. Tym bardziej, na podstawie uzasadnienia, Sąd Najwyższy nie może kreować zarzutów skargi.

Z uwagi na powyższe zarzuty dotyczące naruszenia zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w art. 7 i 45 ust. 1 i Konstytucji RP uznać należy za niezasadne.

4. Nie był również zasadny zarzut naruszenia przepisów postępowania. W zarzucie skarżący wskazał, iż nieprawidłowe było działanie sądu rejonowego polegające na uznaniu, że „cofnięcie pozwu było skuteczne, co doprowadziło do wydania przez Sąd Rejonowy (...) w Przemyślu postanowienia o umorzeniu postępowania, podczas gdy okoliczności sprawy wskazują, że przedmiotowa czynność była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, na co wskazuje zebrany w postępowaniu materiał dowodowy, z którego wynika, że roszczenie skierowane wobec pozwanego, było zasadne poprzez ustalenie, że powódka A.Ć. miała być stroną umowy sprzedaży i to ona spełniła świadczenie, a wynika to między innymi z umowy pożyczki z dnia 18 kwietnia 2017 r. zawartej przez A.Ć. ze Spółdzielczą Kasą [...] w G. na kwotę 15 954,52 zł”.

Jak wskazano powyżej, cofnięcie pozwu jest czynnością dyspozycyjną powoda, po której proces, co do zasady, nie może toczyć się dalej i nie jest możliwe

rozstrzygnięcie sprawy, jak również jej okoliczności. W przypadku cofnięcia pozwu Sąd ocenia czy czynność ta jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa. Takich okoliczności w przedmiotowej sprawie nie stwierdzono i do chwili złożenia oświadczenia o cofnięciu pozwu nic na takie okoliczności nie wskazywało. Nawet okoliczność, że powództwo jest zasadne nie oznacza, że nie może dojść do cofnięcia pozwu. Możliwa jest bowiem sytuacja spełnienia roszczenia przez pozwanego poza procesem. Wówczas konieczne staje się cofnięcie powództwa na skutek spełnienia roszczenia.

Ostatecznie skarżący wydaje się mylić działania Sądu oraz działania pełnomocnika. W uzasadnieniu Prokurator Generalny wskazał, że Sąd uznając, że cofnięcie pozwu było skuteczne i wydając postanowienie o umorzeniu postępowania naruszył zasady współżycia społecznego. Nie wskazuje jednak, którym zasadom współżycia społecznego Sąd miałby uchybić. Jednocześnie działanie Sądu miało oparcie w przepisach prawa, więc trudno jest je oceniać w kategoriach naruszenia zasad współżycia społecznego. Naruszenie zasad współżycia społecznego np. uczciwości, można by zarzucić pełnomocnikowi powódki, jeżeli zostałyby wykazane, iż działał z przekroczeniem swoich uprawnień lub życzeniem powódki. To jednak nie mogłoby stanowić podstawy skargi nadzwyczajnej, lecz podstawę faktyczną ewentualnego powództwa. Sąd nie może odpowiadać za działania profesjonalnych pełnomocników.

5. Reasumując należy stwierdzić, że w niniejszej sprawie skarżący nie zdołał wykazać zasadności podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów odwołujących się do przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

Stwierdzenie, że żadna z podstaw szczególnych nie okazała się zasadna, zwalnia Sąd Najwyższy z obowiązku badania zaistnienia w niniejszej sprawie przesłanki ogólnej, o której mowa w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, tj. oceny, czy zaskarżone skargą nadzwyczajną prawomocne orzeczenie powinno być wyeliminowane z obrotu prawnego w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

6. Mając na powyższe względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł, jak w pkt I sentencji wyroku.

W pkt II wyroku, na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

[P.Sz.]